

تدوین الگوی جامع هدایت تحصیلی دانش‌آموزان مبتنی بر رویکرد رشدی

مهدی وجدانی همت^۱، حسین سلیمی بجزستانی^۲، آتوسا کلانتر هرمزی^۳، کیومرث فرح‌بخش^۴

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تدوین الگوی جامع هدایت تحصیلی دانش‌آموزان مبتنی بر رویکرد رشدی با روش کیفی و از نوع تحلیل مضمون انجام گرفت. ابتدا مضامین متون سند تحول بنیادین، مبانی نظری تحول بنیادین و برنامه درسی ملی و سپس متون تخصصی راهنمایی و مشاوره مدرسه و رشد، تحلیل و استخراج شد. سپس مضامین مصاحبه با صاحب‌نظران متخصص در حوزه هدایت تحصیلی و مشاوران مدرسه به دست آمد. از مجموع ۹۸۶ مقوله فرعی و ۱۴۱ مقوله اصلی به دست آمده از کدگذاری اسناد، متون و مصاحبه‌ها، تعداد ۲۱ مضمون هسته‌ای حاصل شد که محورهای اصلی الگو را شکل دادند. مضامین هسته‌ای در چهار رکن (مبانی، ارائه و محتوا، مدیریت و اداره، و پاسخ‌گویی) دسته‌بندی شدند. در رکن مبانی، بنیان‌ها دارای چهار محور اصلی (رابطه انسان با هستی، رشد و تعالی انسان، هویت انسان، قابلیت‌ها و ظرفیت‌های انسان) و الزامات و ضرورت‌ها دارای دو محور اصلی (سازمانی و هدایت‌گری) هستند. رکن ارائه و محتوا دارای پنج محور اصلی در شایستگی‌ها (تحصیلی، شغلی، شخصی، اجتماعی و معرفت‌دینی) است. رکن مدیریت و اداره دارای سه محور اصلی (خانواده، مشاوران و عوامل مدرسه) در اجزا و ارکان و دارای دو محور اصلی (طرح‌ریزی تحصیلی/شغلی و تسهیل‌گری) در شاخص‌های اجرا و اداره است. رکن پاسخ‌گویی نیز دارای دو محور اصلی (پسامدرسه و موقعیت‌نگری) در جنبه نتایج و ۴ محور اصلی (ارزیابی یکپارچه و رشد‌محور، نیازسنجی و تفاوت‌های فردی) در جنبه شاخص‌های پاسخ‌گویی است.

واژه‌های کلیدی: الگوی جامع، هدایت تحصیلی، رویکرد رشدی، آمادگی تحصیلی/شغلی

دانش‌آموزان.

۱. دانشجوی دکتری مشاوره، گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه

تهران، ایران (mehdivejdani20@gmail.com) (نویسنده مسئول)

۲. دانشیار گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۳. دانشیار گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۴. دانشیار گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

Developing a comprehensive model of student academic guidance based on developmental approach

Mahdi Vojdani Hemmat¹

Hossein Salimi Bajestani²

Atousa Kalantar Hormozi³

Qiumars FarahBakhsh⁴

Abstract

The aim of this study was to develop a comprehensive model of academic guidance for students based on developmental approach with a qualitative method and thematic analysis. First, the contents of the texts of the fundamental change document, the theoretical foundations of the fundamental change and the national curriculum, and then the specialized texts of school guidance and counseling, and developmental were analyzed and extracted. Then, the themes of interviews with experts in the field of educational guidance and school counselors were obtained. Out of a total of 986 sub-categories and 141 main-categories obtained from the coding of documents, texts and interviews, 21 core themes were obtained that formed the main axes of the model. Core themes were categorized into 4 pillars; foundations, delivery and content, management and administration, and accountability. The foundations have 4 main axes (human relationship with existence, human development and excellence, human identity, human capabilities and capacities) and requirements and necessities have 2 main axes (organizational and guiding). The pillar of delivery and content has 5 main axes in competencies (educational, professional, personal, social and religious knowledge). The management and administration pillar has 3 main axes (family, counselors and school agents) in components and pillars and has 2 main axes (academic / job planning and facilitation) in the indicators of implementation and management. The pillar of accountability also has 2 main axes (post-school and positionalism) in terms of results and 4 main axes (integrated and growth-oriented evaluation, needs assessment and individual differences) in terms of accountability indicators.

Keywords: academic guidance, comprehensive model, developmental approach, student academic/career readiness

-
1. PhD Student in Counseling, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Education, Allameh Tabataba'i University, Tehran. Iran. (Corresponding author: mehdivojdani20@gmail.com)
  2. Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Education, Allameh Tabataba'i University, Tehran. Iran.
  3. Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Education, Allameh Tabataba'i University, Tehran. Iran.
  4. Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Education, Allameh Tabataba'i University, Tehran. Iran.

مقدمه

دگرگونی شاخص‌های صنعتی و اقتصادی جوامع در عصر جهانی‌سازی نیز، چالش‌های اساسی در انتقال دانش‌آموزان از مدرسه به دنیای کار ایجاد کرده است (مان و هادلستون^۱، ۲۰۱۶؛ ایگبو^۲، ۲۰۱۷). با توجه به این واقعیت که هسته اصلی رشد اقتصادی و توسعه کشور بر عهده آموزش و پرورش است، بسیاری از دانش‌آموزان بعد از اتمام تحصیلات مدرسه، مطمئن نیستند که چه شغلی را باید دنبال کنند (نجیرو^۳، ۲۰۱۶). تصمیم‌گیری در مورد انتخاب مسیر تحصیلی/شغلی یکی از وظایف دشواری است که دانش‌آموزان هنگام ترک تحصیلات مدرسه با آن روبه‌رو می‌شوند و نقش‌ها و انتظارات فردی و اجتماعی پیش‌روی افراد در آینده، متأثر از همین تصمیم است (ایگبور و آکین‌لوسوتو^۴، ۲۰۱۶). راهبری دانش‌آموزان در مورد اینکه کدام رشته تحصیلی را برگزینند، چه مهارت‌هایی را باید کسب کنند، تلاش آن‌ها در مدرسه به چه میزانی باشد و در جست‌وجوی چه مشاغلی باشند، تأثیرات بلندمدت و ماندگاری بر پیشرفت تحصیلی آن‌ها و تحولات جامعه در ابعاد اجتماعی و اقتصادی دارد (وونگ و یوئن^۵، ۲۰۱۹).

نظام‌های آموزشی کشورهای مختلف در همین راستا، تدوین استانداردهای مرتبط با آمادگی تحصیلی/شغلی دانش‌آموزان را دستور کار قرار دادند. هدف از این اقدام، به چالش کشیدن یادگیری موجود در تمام دوره‌های تحصیلی بوده و در تلاش است که برنامه‌های مدارس را به سوی آماده‌سازی دانش‌آموزان برای ورود به دانشگاه و شغل در قرن ۲۱ سوق دهد (پاک^۶ و همکاران، ۲۰۲۰). مطابق آمارهای رسمی، بیشتر مشاغل جدید ایجاد شده در ایالات متحده تا سال ۲۰۱۸ نیاز به مدرک دانشگاهی دارند و تحصیلات دانشگاهی به منزله دروازه‌ای برای کسب امنیت اقتصادی و تحرک اجتماعی تلقی می‌شود (تورپی و واتسون^۷، ۲۰۱۴). در حالی که نوجوانان، فاقد اطلاعات و ظرفیت لازم برای جهت‌دهی بهینه به گزینه‌های پیچیده‌ای همچون تحصیل و شغل هستند (وونگ و یوئن، ۲۰۱۹). تمرکز بر آماده‌سازی دانش‌آموزان برای آینده نیازمند توانمندسازی آنان است. در

-
1. Mann & Huddleston
  2. Egbo
  3. Njeru
  4. Ehigbor & Akinlosotu
  5. Wong & Yuen
  6. Pak
  7. Torpey & Watson

این راستا، سوپر^۱ (۱۹۹۰) و هالند^۲ (۱۹۹۷) بر اهمیت درک خود که شامل علایق، توانایی‌ها و نقاط قوت است، تأکید کردند و معتقدند دانش‌آموزان باید توانایی‌ها و مهارت‌های اساسی را برای مواجهه با چالش‌های پیش‌رو در مراحل مختلف زندگی کسب کنند. مشاوران مدرسه با اجرای برنامه‌های راهنمایی مدارس، در اصلاح ادراک تحصیلی دانش‌آموزان و بازگشت آن‌ها به تحصیل نقش دارند، هزینه‌های ورود به دانشگاه را کاهش می‌دهند و مسیرهای خاص تحصیل و شغل در مدرسه و پسامدرسه را توصیه می‌کنند. برای مثال در ایالات متحده، مشاوران دومین گروه بزرگ مریبان حاضر در مدارس هستند که سالانه میلیاردها دلار برای آن‌ها هزینه می‌شود. در بسیاری از کشورها، با تأکید بر نقش حمایتی مشاور از دانش‌آموزان، موفقیت برنامه‌های آمادگی شغلی و تحصیلی دانش‌آموزان به کارکرد حرفه‌ای آن‌ها وابسته است (مالهرن^۳، ۲۰۲۰).

برنامه راهنمایی و مشاوره در مدارس به منزله یکی از پیشرفت‌های آموزش و پرورش قرن بیستم، درصدد تعیین شاخص‌های حرفه‌ای برای آماده‌سازی دانش‌آموزان در دگرگونی‌های ناشی از تغییر الگوی کاریابی و اشتغال است (گیسون و میشل، ۲۰۰۹، ترجمه ثنایی و همکاران، ۱۳۹۷). در ساختار برنامه‌های آموزشی و پرورشی مدارس، هدف نهایی خدمات راهنمایی و مشاوره، ساختاردهی و هدایت دانش‌آموزان به آینده‌ای سالم‌تر است. مک لاولین^۴ (۱۹۹۹) اظهار داشت اگرچه راهنمایی و مشاوره به منزله یک فعالیت صرفاً مبتنی بر تدریس نیست، اما یک عملکرد آموزشی حرفه‌ای را با خود حمل می‌کند و بر ساختار نظام آموزشی اثرگذار است.

وجود دیدگاه‌های گوناگون درباره دامنه عملکرد و نقش مشاوران مدرسه در ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره و آماده‌سازی دانش‌آموزان برای آینده، جدید نیستند. سازمان‌ها و نهادهای مختلف سال‌های زیادی است که به یکپارچه‌سازی خدمات راهنمایی و مشاوره در مدرسه پرداخته‌اند. از اواسط دهه ۱۹۹۰، انجمن مشاوران مدارس آمریکا^۵ (ASCA)، ائتلاف آموزش و پرورش^۶، انجمن ملی مشاوران مدرسه حامی تحصیلات دانشگاهی^۷، و انجمن ملی

1. Super

2. Holland

3. Mulhern

4. McLaughlin

5. The American School Counselor Association (ASCA)

6. The Education Trust

7. The National Office for School Counselor Advocacy of the College Board

مدیران مدارس متوسطه^۱، تلاشی را به منظور تبیین و شفاف‌سازی خدمات راهنمایی و نقش مشاوران مدرسه آغاز کرده‌اند (داهیر^۲ و همکاران، ۲۰۱۹).

ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره در مدارس براساس الگوهای جامع، نقش اصلی برنامه‌ریزی گسترش موفقیت دانش‌آموزان را بر عهده مشاور مدرسه می‌داند. دستورالعمل‌های «اداره کل آموزش ایالت نیویورک»^۳ تصریح می‌کند؛ الگوی جامع به یکپارچه‌سازی خدمات مدرسه برای دانش‌آموزان، فرصت‌های رشدی را برای همه آن‌ها فراهم می‌کنند (ریدر^۴، ۲۰۱۸). این دستورالعمل تأکید دارد که خط‌مشی‌ها نگاهی منسجم به برنامه‌های و اسناد بالادستی همچون «قانون موفقیت برای همه دانش‌آموزان» و الزامات مدرسه از قبیل شرایط لازم برای یادگیری بهتر، داشته باشند (داهیر و همکاران، ۲۰۱۹). همچنین، ارائه خدمات راهنمایی در مدرسه مطابق الگوی جامع، درصدد کمک به دانش‌آموزان است تا توانایی‌ها، علایق و ارزش‌های خود را هماهنگ سازند و توانایی بالقوه خود را توسعه دهند. این خدمات دانش‌آموزان را به سوی انتخاب رشته و شغل مناسب، حل کردن مشکلات تحصیلی، اجتماعی و روان‌شناختی، و سازگاری کلی با زندگی سوق می‌دهد (صالح^۵ و همکاران، ۲۰۲۰). در واقع برای تدوین شاخص‌های راهنمایی تحصیلی / شغلی دانش‌آموزان باید مؤلفه‌هایی همچون محتوا (تدارک فعالیت‌های موضوعی متمرکز بر آنچه باید به دانش‌آموزان آموزش داد)، انسجام (عدم تعارض اهداف و فعالیت‌های پیش‌بینی‌شده، با نیازهای دانش‌آموزان، سیاست‌های حاکم بر مدرسه و منطقه)، فعالیت‌های یادگیری‌محور (توجه به جنبه‌های ایجاد یادگیری فعال همچون روش‌های ارائه مؤثر، مشاهده، بازخورد، تجزیه و تحلیل فعالیت دانش‌آموز)، مشارکت جمعی (مشارکت جمعی تمام عوامل مدرسه و افراد مرتبط با دانش‌آموز برای موفقیت) و پایداری در طول زمان (ادامه‌دار بودن فعالیت‌ها در طول سال تحصیلی) مورد توجه قرار گیرد (پاک و همکاران، ۲۰۲۰).

اساس تفکر ارائه الگوی جامع در خدمات راهنمایی و مشاوره مدارس بر سه محور است: (۱) تمرکز بر نقش جایگاه مشاور مدرسه به تأثیر برنامه مشاوره مدرسه بر پیشرفت دانش‌آموزان تغییر یابد. بر این اساس لازم است نگرانی‌ها و اهداف مشابهی که سایر

1. The National Association of Secondary School Principals

2. Dahir, Cinotti & Feirsen

3. New York State Education Department (NYSED)

4. Rider

5. Saleh

متخصصان آموزشی دارند نیز پاسخ داده شود. ۲) از دیدگاه همه دانش‌آموزان به خدمات نگریسته شود، یعنی هر دانش‌آموزی باید از این خدمات بهره‌مند شود. ۳) برنامه‌هایی برای حمایت از رشد و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ارائه شود. برای این منظور باید تغییرات نظامندی را در مدرسه با مشارکت ذی‌نفعان (به‌خصوص دانش‌آموزان) انجام داد (کلارک و استون^۱، ۲۰۰۰؛ داهیر^۲، ۲۰۰۴؛ گیزبرز و اندرسون^۳، ۲۰۱۲؛ استون^۴ و داهیر، ۲۰۱۶).

الگوهای آمادگی تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان با رویکرد رشدی، باید فعالیت‌ها و راهبردهای مشاوره‌ای متناسب با سن را در نظر گیرند و ذی‌نفعان اصلی، از جمله مشاوران مدرسه، مدیران، معلمان، والدین و اعضای جامعه را به طور فعال درگیر کنند (زونکر^۵، ۲۰۰۶). در این الگوها باید تمام تجارب دانش‌آموزان را مدنظر قرار دهند و به صورت راهبردی و هدفمند، با استفاده از چارچوب‌های نظری و رهنمودهای حرفه‌ای که از رویکرد جامع آمادگی تحصیلی و شغلی در تمام دوره‌های تحصیلی پشتیبانی می‌کنند، استخراج شوند (ماریانی^۶ و همکاران، ۲۰۱۶؛ وود و کازوسکی^۷، ۲۰۰۸). پیشرفت تحصیلی شاخص مهمی برای پیش‌بینی آمادگی تحصیلی و شغلی در این الگوهاست. پیشرفت تحصیلی با موفقیت‌های پسامدرسه و ثبات اقتصادی در زندگی، رابطه‌ی معنادار مثبتی دارد (دالی و بینجایل^۸، ۲۰۱۴؛ لئون‌هارت^۹، ۲۰۱۴). دانش‌آموزانی که از نظر تحصیل موفق هستند، در آینده ثبات شغلی بیشتری دارند، از سلامت جسمانی بیشتری برخوردارند و مشارکت اجتماعی بالاتری نسبت به سایرین دارند (بردلی و گرین^{۱۰}، ۲۰۱۳؛ لین^{۱۱}، ۲۰۱۵). بنابراین لازم است صلاحیت‌های رشدی دانش‌آموزان نیز در ارائه خدمات راهنمایی تحصیلی/شغلی در نظر گرفته شود. فرایند شکل‌گیری روابط بین‌فردی، کاهش وابستگی و رشد استقلال فرد، مدیریت روابط در گروه‌های همسال، رشد ویژگی‌های اخلاقی در ارتباط با منافع شخصی و جمعی، آموزش مهارت‌ها و دانش مورد نیاز در دنیای

1. Clark & Stone
2. Dahir
3. Gysbers & Henderson
4. Stone
5. Zunker
6. Mariani
7. Wood & Kaszubowski
8. Daly & Bengali
9. Leonhardt
10. Bradley & Greene
11. Lin

مشاغل با توجه به ویژگی‌های شخصیتی و رشدی دانش‌آموزان هر دوره تحصیلی در تصمیم‌گیری و انتخاب آگاهانه آن‌ها مؤثر است (کودرینسکیا^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). در واقع توجه به فرایند رشد دانش‌آموز در راهنمایی تحصیلی/شغلی، باعث تشویق و تسهیل فرایند یادگیری، مشاوره و توانمندسازی همه دانش‌آموزان برای کسب موفقیت در مدرسه و توسعه مشارکت آنان در جامعه می‌شود (لاننبورگ^۲، ۲۰۱۰) و سبب می‌شود تا دانش‌آموزان خودشان را درک کنند و با زندگی مدرسه سازگار شوند (آکینید^۳، ۲۰۱۶). به عبارتی نگاه جامع‌رشدی، خدمات راهنمایی تحصیلی/شغلی را در اجرایی شدن راهبردها و فعالیت‌هایی هدایت می‌کند که برای افزایش حداکثری یادگیری دانش‌آموزان از طریق کار با کیفیت بالا، تعهد و موفقیت‌های تحصیلی، آن‌ها را برای گزینه‌های انتخابی بعد از دبیرستان مهیا می‌سازد (ریتز^۴، ۲۰۱۵).

در راستای اجرای اهداف راهنمایی و مشاوره در مدارس به جهت دستیابی کارکردهای عنوان‌شده، آنچه در حوزه تحصیلی در کشور ما ایران، نمود بیش‌تری دارد، آماده‌سازی دانش‌آموزان جهت انتخاب رشته تحصیلی، با عنوان «هدایت تحصیلی» دانش‌آموزان و آن‌هم به صورت متمرکز در یک سال تحصیلی (پایه نهم دوره متوسطه اول) اجرا می‌شود. هدایت (راهنمایی) تحصیلی، ابتدا با هدف هدایت (راهنمایی) تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان براساس استعداد، علاقه و کوشش آنان و ظرفیت رشته‌های مختلف آموزشی بر حسب نیاز مهارتی، فنی و علمی جامعه بوده (صافی، ۱۳۹۴) که براساس چهار عامل (استعداد، علاقه، نیاز و امکانات کشور) انجام شده است (زرافشان، ۱۳۹۵). سپس با تصویب و ابلاغ سند تحول بنیادین، ساختار آموزشی کشور به نظام ۳-۶-۳ تغییر یافت و اجرای هدایت تحصیلی به لحاظ ساختار و محتوا دچار تحولاتی شد، اما اهداف، منابع، فرایند و برونداد هر دو الگوی هدایت یکسان بوده است و ملاک‌ها و روش‌های اعلام‌شده در الگوی جدید با الگوی قبلی تفاوت چندانی نداشت (نویدی، ۱۳۹۷). تصمیم‌گیری و انتخاب ناآگاهانه دانش‌آموزان (شفقتیان، ۱۳۷۶؛ رخصت‌طلب، ۱۳۷۵)، کمبود تجربه و تخصص مشاوران و عوامل مدرسه (حمیدی‌پور، ۱۳۷۹؛ ادیسی، ۱۳۷۶)، سهم بالای شاخص تک‌بعدی عملکرد تحصیلی (احمدی، ۱۳۹۴؛ نویدی، ۱۳۷۷؛

1. Kudrinskaia
2. Lunenburg
3. Akinid
4. Ritz

بالی تیرکده، ۱۳۷۵)، محدودیت زمان و عدم فرصت کافی برای آگاهی و شناخت دانش‌آموز، خانواده و عوامل اجرایی (اقبالی، ۱۳۹۳؛ ادریسی، ۱۳۷۶) از مشکلات هر دو الگوی هدایت تحصیلی بوده است.

هدایت تحصیلی در اسناد بالادستی به منزله یکی از وظایف اصلی نظام راهنمایی و مشاوره، بر انتخاب آگاهانه و مسئولانه رشته تحصیلی به صورت فرایندی، از دوره ابتدایی تا پایان دوره دوم متوسطه در دانش‌آموزان تأکید دارد (فولادی، ۱۳۹۷). در این راستا، راهکار ۱ تا ۶ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰)؛ «گسترش و تنوع دادن به حرف و مهارت‌های موردنیاز جامعه و تعلیم متناسب و برنامه‌ریزی شده آن‌ها در همه دوره‌های تحصیلی و برای همه دانش‌آموزان» و راهکار ۳-۲۱ این سند؛ «طراحی و استقرار نظام جامع هدایت تحصیلی و استعدادیابی به منظور هدایت دانش‌آموزان به سوی رشته‌ها و حرف و مهارت‌های موردنیاز حال و آینده کشور متناسب با استعدادها، علاقه‌مندی و توانایی آنان» را مورد تصریح و تأکید قرار داده است (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۰). برنامه درسی ملی (۱۳۹۱) نیز در بند ۵ تا ۱۳، بر لزوم اجرای هدایت تحصیلی در همه دوره‌های تحصیلی اشاره داد.

باتوجه به مطالعات صورت گرفته در مورد الگوهای راهنمایی تحصیلی / شغلی در آماده‌سازی دانش‌آموزان برای پسامدرسه، مشکلات هدایت تحصیلی و اشارات اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران، ضرورت تعیین شاخص‌های الگوی جامع هدایت تحصیلی با هدف آماده‌سازی دانش‌آموزان برای تصمیم‌گیری و انتخاب آگاهانه تحصیلی و شغلی در آینده، باتوجه به صلاحیت‌های رشدی در دوره‌های تحصیلی ابتدایی، متوسطه اول و دوم، ضروری است. بنابراین هدف مطالعه حاضر تدوین الگوی جامع هدایت تحصیلی دانش‌آموزان مبتنی بر رویکرد رشدی است.

روش

این پژوهش به روش کیفی و با استفاده از روش تحلیل مضمون انجام شد. از تحلیل مضمون، می‌توان در چارچوب‌های نظری متفاوت و برای امور مختلف، استفاده کرد، زیرا این روش، مهارت‌های پایه‌ای در تحلیل‌های کیفی را فراهم می‌کند (هالوی و تادریس، ۲۰۰۳). این روش، برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی

مورد استفاده قرار می‌گیرد و فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است که داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (براون و کلارک^۱، ۲۰۱۲). مضمون، معنی و مفهوم موجود در داده‌ها را نشان می‌دهد و حداقل به توصیف و سازماندهی مشاهدات و حداقل به تفسیر جنبه‌هایی از پدیده می‌پردازد (بویاتزیس^۲، ۱۹۹۸، به نقل از عابدی و همکاران، ۱۳۹۰). براساس آنچه گفته شد، در این پژوهش برای شناخت و استخراج الگوی جامع هدایت تحصیلی، تلفیق مضامین حاصل از داده‌های متنی برگرفته از اسناد ملی (برنامه درسی ملی، سند تحول بنیادین و مبانی نظری تحول)، متون تخصصی (مشاوره مدرسه و رشد) و مصاحبه‌ها (متخصصان صاحب‌نظر و مشاوران مدرسه) انجام گرفت.

جامعه مورد مطالعه در این پژوهش، ابتدا متون و کتب شاخص در دسترس مرتبط با موضوع رشد و مشاوره مدرسه حرفه‌ای با تمرکز بر راهنمایی (هدایت) تحصیلی مربوط به ۲۰ سال گذشته شامل مشاوره مدرسه حرفه‌ای (دیویس، ترجمه زهراکار، ۱۳۹۵)؛ مشاوره مدرسه در عصر حاضر (سینک، ترجمه سلیمانان و نظری، ۱۳۹۴)؛ درآمدی بر مشاوره مدرسه حرفه‌ای (کلبرت و همکاران، ۲۰۱۶)؛ مدل برنامه‌های مشاوره مدرسه (فزلی و همکاران، ترجمه کلانتر هرمزی و فولادی، ۱۳۹۹)؛ روان‌شناسی رشد و تحول انسان (پاپالیا و همکاران، ترجمه عرب‌قهستانی و همکاران، ۱۳۹۷)، روان‌شناسی رشد (برک، ترجمه سیدمحمدی، ۱۳۸۹) بود. همچنین متون مرتبط با موضوع پژوهش در اسناد بالادستی از جمله سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰)، برنامه درسی ملی (۱۳۹۱) و مبانی نظری سند تحول (۱۳۹۰) مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. بنابراین نمونه در بخش اسناد و متون، برابر جامعه و به صورت هدفمند انتخاب شده است.

در ادامه مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با متخصصان صاحب‌نظر در حوزه هدایت تحصیلی و نیز مشاوران مدرسه دارای مدرک تحصیلی کارشناسی و بالاتر در رشته‌های مشاوره یا روان‌شناسی، با حداقل پنج سال سابقه فعالیت در حوزه هدایت تحصیلی دانش‌آموزان صورت پذیرفت. انتخاب شرکت‌کنندگان، به صورت هدفمند و با استفاده از روش گلوله برفی انجام شد و نمونه‌گیری تعداد صاحب‌نظران و مشاوران تا مرحله اشباع داده‌ها ادامه یافت. بدیهی است رضایت شرکت‌کنندگان جهت همکاری در پژوهش، مبنا

1. Brown & Clarke
2. Boyatzis

و مورد نظر پژوهشگر قرار داشته است. از جمله سؤالات محوری مصاحبه‌ها به این موارد می‌توان اشاره کرد؛ ۱) رسالت برنامه هدایت تحصیلی در مدارس چیست؟ و آیا این رسالت دنبال می‌شود؟ ۲) شما فرایند هدایت تحصیلی موجود را چگونه ارزیابی می‌کنید؟ ۳) و چه قسمت‌هایی ممکن است نیاز به بازبینی، اصلاح یا حذف داشته باشند؟ ۴) آیا هدایت تحصیلی می‌تواند ناظر به ابعاد و مراحل زندگی فرد باشد نه صرفاً انتخاب رشته خاص؟ ۵) اگر هدایت تحصیلی را ناظر به همه دوره‌های تحصیلی بدانیم، چه شاخص‌هایی باید مدنظر باشد؟ ۶) کدام شایستگی‌ها و صلاحیت‌های متناسب با مراحل رشدی فرد، هدایت تحصیلی موفق را رقم می‌زند؟

پس از کدگذاری و تحلیل مضامین برگرفته از اسناد ملی (سند تحول، مبانی نظری آن و برنامه درسی ملی)، متون تخصصی (مشاوره مدرسه و رشد) و مصاحبه‌ها (صاحب‌نظران و مشاوران مدرسه)، مقولات فرعی و اصلی استخراج و دسته‌بندی شد. سپس با روش تلفیق مقولات اصلی به منظور مقایسه، ادغام و تلفیق معنایی و مفهومی داده‌ها، مقولات هسته‌ای (محورهای اصلی الگو) به دست آمد. تمامی مقولات هسته‌ای در چهار رکن: مبانی، ارائه و محتوا، مدیریت و اداره، و پاسخ‌گویی براساس الگوی جامع راهنمایی و مشاوره مدرسه (۲۰۱۶) به منزله الگوی مبنا، دسته‌بندی و الگوی جامع هدایت تحصیلی تدوین شد. البته، به دلیل ماهیت تفسیری تحلیل مضمون، باید به روایی و پایایی آن بیشتر توجه شود. این امر مستلزم به کارگیری کدگذاران مستقل است و باعث می‌شود تحلیل مضمون در مقایسه با سایر روش‌های کیفی، دقت و زمان بیشتری طلب کند.

یافته‌ها

برای دستیابی به الگوی جامع هدایت تحصیلی مبتنی بر رویکرد رشدی، سه مرحله اصلی انجام شده است که به آن پرداخته می‌شود:

۱. در مرحله اول، به تحلیل مضامین موضوعات مرتبط با حوزه هدایت تحصیلی و رویکرد رشدی در اسناد ملی و بالادستی و نیز متون تخصصی پرداخته شد. برای انجام این مرحله گام‌های زیر صورت گرفته است؛

۱-۱ نتایج حاصل از تحلیل مضامین برنامه درسی ملی: حاصل تحلیل مضامین این سند، تعداد ۳۵۰ مقوله فرعی و ۳۹ مقوله اصلی بود. از مهم‌ترین معانی موجود در مقولات اصلی به دست آمده، می‌توان به نقش محوری دین و معرفت توحیدی در تربیت، مبانی

انسان‌شناسی در ابعاد تعالی رشدی و هویتی، الزامات مرتبط با برنامه‌های آموزشی و پرورشی، شایستگی‌های رشدی دانش‌آموزان دوره‌های مختلف تحصیلی در ابعاد مختلف، نقش والدین در رشد و ارتقا شایستگی‌ها و هویت‌یابی ملی اشاره کرد (جدول‌های ۱ تا ۴).

۲-۱ نتایج حاصل از تحلیل مضامین سند تحول بنیادین و مبانی نظری تحول بنیادین: از تحلیل مضامین برگرفته از این سند، تعداد ۱۴۵ مقوله فرعی و ۲۱ مقوله اصلی به دست آمد. موضوعات مرتبط با هویت‌یابی رشدی، مهارت‌ها و شایستگی‌های موردنیاز دانش‌آموزان در دوره‌های مختلف تحصیلی، بسترسازی تجارب معنادار در خانواده و مدرسه، فرایندی دیدن خدمات راهنمایی در مدرسه، تعادل‌بخشی اسناد بالادستی و نیازهای ذی‌نفعان، تشریح مساعی خانواده، مدرسه و نهادهای اجتماعی، و توجه به موقعیت‌ها و ظرفیت‌های بومی، اهم معانی مطرح شده در مقولات اصلی این بخش است (جدول‌های ۱ تا ۴).

۳-۱ نتایج حاصل از تحلیل مضامین متون تخصصی مشاوره مدرسه و رشد: حاصل تحلیل مضامین به دست آمده از این متون، تعداد ۲۳۰ مقوله فرعی و ۳۶ مقوله اصلی بود. مقولات اصلی این بخش بر مفاهیمی چون رویکرد پیشگیرانه و رشدی در خدمات راهنمایی مدرسه، چندی‌نگری موفقیت تحصیلی، شاخص‌های آماده‌سازی پسامدرسه، رویکرد جامع‌نگر و رشدی به دوره‌های تحصیلی، مشارکت و هم‌افزایی جامعه‌محور در اجرای موفق هدایت، انواع شایستگی‌های دانش‌آموزان در دوره‌های تحصیلی و دسترسی و فرصت‌سازی عادلانه در نظام آموزشی، تأکید داشتند (جدول‌های ۱ تا ۴).

۲. در مرحله دوم با گروه از متخصصان در حوزه هدایت تحصیلی مصاحبه شد. این دو گروه شامل صاحب‌نظران و مشاوران مدرسه بوده‌اند. ویژگی‌های جمعیت‌شناسی و یافته‌های حاصل از مصاحبه با این دو گروه به شرح زیر است:

۱-۲ نتایج حاصل از تحلیل مضامین مصاحبه متخصصان صاحب‌نظر در حوزه هدایت تحصیلی: برای دستیابی به مضامین برگرفته از تجارب متخصصان صاحب‌نظر در این حوزه، با ۱۰ نفر از آنان مصاحبه انجام شد. به لحاظ ویژگی‌های جمعیت‌شناسی؛ ۸ نفر از شرکت‌کنندگان دارای جنسیت مرد و ۲ نفر زن بودند. مدرک تحصیلی ۵ نفر، دکتری مشاوره و ۵ نفر، کارشناسی ارشد مشاوره بود. جایگاه سازمانی ۳ نفر از شرکت‌کنندگان، عضو هیئت علمی دانشگاه، ۲ نفر سمت عالی در وزارت آموزش و پرورش و ۵ نفر مدرس دانشگاه بودند. میانگین سابقه تخصصی در حوزه هدایت تحصیلی شرکت‌کنندگان ۲۱/۴ سال بود.

از تحلیل مضامین مصاحبه با این گروه از شرکت‌کنندگان در پژوهش، تعداد ۱۱۱ مقوله فرعی و ۲۱ مقوله اصلی، به دست آمد. این مقولات اصلی بر ضرورت خودشناسی و

جامعه‌شناسی، عوامل مؤثر در موفقیت هدایت تحصیلی، الزامات هدایت‌گری کاربردی، تعریف سنج‌های جامع‌نگر و رشدی در ارزیابی دانش‌آموزان، ایجاد فرصت‌های تحصیلی و غیرتحصیلی در شغل‌یابی و طرح‌ریزی تحصیلی/شغلی و صلاحیت‌های رشدی، دلالت دارند (جدول‌های ۱ تا ۴).

۲-۲ نتایج حاصل از تحلیل مضامین مصاحبه‌مشاوران مدرسه: دومین گروه از متخصصان شرکت‌کننده در پژوهش، مشاوران مدارس بودند، ۶ نفر از آنان مرد، ۴ نفر زن، مدرک تحصیلی ۹ نفر کارشناسی ارشد مشاوره یا روان‌شناسی و ۱ نفر کارشناسی مشاوره بود. پست سازمانی همه آن‌ها، مشاور مدرسه بوده، میانگین سابقه خدمتی ایشان، ۱۶/۴ سال و میانگین سابقه در هدایت تحصیلی ۱۰/۲ سال بوده است.

تحلیل مضامین برگرفته از این مصاحبه‌ها، تعداد ۱۴۹ مقوله فرعی و ۲۴ مقوله اصلی بود. اهم معنای مقولات اصلی این بخش به ضرورت‌ها و الزامات برنامه هدایت تحصیلی، شایستگی‌های موردنیاز دانش‌آموزان، تعریف موفقیت در بستر شایستگی‌ها و صلاحیت‌های رشدی موردنیاز، تعادل‌بخشی به ارزش‌های شخصی و خانوادگی، تمهید زمینه‌های گسترش عدالت آموزشی و پرورشی، عوامل مرتبط با مدرسه و خانواده، و چالش‌های هدایت تحصیلی موجود پرداخته است (جدول‌های ۱ تا ۴).

۳. در مرحله سوم تلفیق مقولات اصلی برگرفته از اسناد ملی (برنامه درسی ملی، سند تحول بنیادین و مبانی نظری تحول)، متون تخصصی (مشاوره مدرسه و رشد) و مصاحبه‌ها (متخصصان صاحب‌نظر و مشاوران مدرسه) به منظور دستیابی به مقولات هسته‌ای (محورهای اصلی) صورت گرفت. سپس مقولات هسته‌ای (محورهای اصلی) در چهار رکن: مبانی، ارائه و محتوا، مدیریت و اداره، و پاسخ‌گویی، مطابق ارکان الگوی مبنا (الگوی جامع راهنمایی و مشاوره مدرسه، ۲۰۱۶)، دسته‌بندی و مطابق مراحل زیر الگوی جامع هدایت تحصیلی مبتنی بر رشد تدوین شد:

۳-۱ تلفیق مقولات اصلی به دست آمده از اسناد، متون تخصصی و مصاحبه‌ها: تعداد ۱۴۱ مقوله اصلی به دست آمده از تحلیل مضامین اسناد بالادستی آموزش و پرورش، متون تخصصی و مصاحبه‌ها، تلفیق شد و تعداد ۲۱ مقوله هسته‌ای به دست آمد که محورهای اصلی الگو را شکل دادند. باتوجه به چارچوب الگوی مبنا (الگوی جامع راهنمایی و مشاوره مدرسه)، مقولات هسته‌ای (محورهای اصلی) در چهار رکن: مبانی، ارائه و محتوا، مدیریت و اداره و پاسخ‌گویی دسته‌بندی شدند (جدول‌های ۱ تا ۴).

تمامی مقولات اصلی در ادامه (جداول شماره ۱ تا ۴) بیان شده است اما به دلیل رعایت اختصار، از ذکر مقولات فرعی خودداری شد.

جدول ۱ تلفیق مقولات اصلی مستخرج از اسناد، متون و مصاحبه‌ها؛ رکن مبانی

مقولات هسته‌ای (محورهای اصلی)	مقولات اصلی	مستخرج از
رابطه انسان با هستی	- محوریت دین در تربیت - ارتباط انسان در چهار بُعد ارتباطی در بستر نظام معیار	برنامه درسی ملی سند تحول و مبانی نظری آن
رشد و تعالی انسان	- یکپارچه‌نگری نیازهای رشدی - قابلیت فطری رشد متعالی در انسان - تعالی انسان با انتخاب عقلانی دین محور - تمرکز برنامه‌ها بر خود پویندگی رشدی هدفمند فرد - امکان رشد متعالی بالذات	برنامه درسی ملی سند تحول و مبانی نظری آن
هویت انسان	- ابتناء رشد هویت بر ارتباطات چهارگانه - نقش مبانی معرفت توحیدی در تکوین هویت - تکوین هویت یکپارچه مبتنی بر نظام معیار	برنامه درسی ملی سند تحول و مبانی نظری آن
قابلیت‌ها و ظرفیت‌های انسان	- فرصت‌دهی برای بروز همه استعدادها	متون تخصصی
ضرورت‌های سازمانی	- ارزش‌گذاری درس‌ها و مدرک تحصیلی مهارتی - لزوم هماهنگی اهداف سازمانی با الزامات دانش‌آموز در انتخاب رشته - تکمیل تحصیل با مهارت‌آموزی - تشریک مساعی در برنامه‌های آموزشی و پرورشی - مشارکت‌جویی در ارائه خدمات رشدی دانش‌آموز - ضرورت هم‌راستایی مشاوره مدرسه با برنامه‌های سازمان‌های بالادستی	مصاحبه مشاوران مدرسه مصاحبه صاحب‌نظران متون تخصصی
	- جامعه‌محوری برنامه‌های آموزشی - جلب مشارکت اجتماعی در رشد دانش‌آموزان - فرهنگ‌نگری برنامه‌های آموزشی - نقش منابع سیاست‌گذار در عمل‌گرایی مدرسه - سیاست‌گذاری عدالت - محور	برنامه درسی ملی سند تحول و مبانی نظری آن

ادامهٔ جدول ۱		
مقولات هسته‌ای (محورهای اصلی)	مقولات اصلی	مستخرج از
الزامات هدایت‌گری	- حمایت مشاوران از آمادگی دانش‌آموزان در شناخت خود و رشته‌ها	مصاحبهٔ مشاوران مدرسه
	- بی‌انگیزگی در شناخت رشته‌ها و مشاغل به واسطهٔ عدم همخوانی توزیع رشته‌های تحصیلی با نیازهای جامعه	
	- ضرورت تمرکز بر تکالیف رشدی برای دست‌یابی به هدایت تحصیلی مطلوب	
	- لزوم فرهنگ‌نگری هدایت تحصیلی	
	- خودشناسی و جامعه‌شناسی، ضرورت مبنایی در هدایت (راهنمایی)	
	- لزوم هم‌راستایی هدایت تحصیلی با مبانی راهنمایی	
	- رویکرد پیشگیرانه و رشدی برنامهٔ راهنمایی و مشاوره	
	- تدوین برنامهٔ هدفمند مشاورهٔ مدرسه مبتنی بر اهداف و منابع	
	- هدایت برنامه‌های مدارس بر پایهٔ مبانی همسان	
	- جامعه‌محوری برنامه‌های آموزشی	
متون تخصصی	برنامهٔ درسی ملی	

جدول ۲ تلفیق مقولات اصلی مستخرج از اسناد، متون و مصاحبه‌ها؛ رکن ارائه و محتوا

مقولات هسته‌ای (محورهای اصلی)	مقولات اصلی	مستخرج از
شایستگی‌های تحصیلی	- امکان درک رابطهٔ دانش با زندگی واقعی	مشاوران مدرسه صاحب‌نظران
	- درک رابطهٔ بین تحصیلات و زندگی واقعی	
	- درک رابطهٔ تحصیلات با نقش‌های زندگی	متون تخصصی
	- محوریت خودآگاهی در موفقیت تحصیلی	
	- مهارت خودگردانی تحصیلی	
	- تسهیل یادگیری مبتنی بر صلاحیت‌های رشدی	
	- نقش مشارکت در فعالیت‌های جمعی، در توانمندی تحصیلی	سند تحول و مبانی نظری آن
	- تجارب یادگیری معنادار در مدرسه	

ادامه جدول ۲		
مقولات هسته‌ای (محورهای اصلی)	مقولات اصلی	مستخرج از
شایستگی‌های شغلی	- تصمیم‌گیری شغلی آگاهانه - ضرورت شناخت مشاغل در دوره‌های تحصیلی - عدم تمرکز صرف بر رشته دانشگاهی برای جایگزینی شغلی - یادگیری تعادل کار - خانواده در مسیر رشد شغلی مدرسه	مشاوران مدرسه
	- عدم انحصار شغل در تحصیلات دانشگاهی - آماده‌سازی شغلی مبتنی بر کاوش‌گری شغلی در متوسطه دوم - آماده‌سازی شغلی برای پسامدرسه با انتخاب آگاهانه - کسب شایستگی‌های شغلی در مسیر تحصیل	صاحب‌نظران متون تخصصی سند تحول و مبانی نظری آن
شایستگی‌های شخصی	- به‌کارگیری مهارت‌های انتخاب مسئولانه در مواجهه با گزینه‌های متفاوت - لزوم مهارت‌های متمرکز بر شناخت و ادراک خود برای موفقیت در فرایند هدایت تحصیلی - نیل به خودآگاهی در طول زندگی - کسب مهارت خودپذیری و دیگرپذیری (ابتدایی) - کسب مهارت‌های مقابله‌ای کارآمد (ابتدایی) - آموزش تعقل درست (ابتدایی) - کسب آموزه‌های رشدی از ابتدایی - مهارت تصمیم‌گیری بر پایه خودشناسی - همگون‌سازی رشته‌ها با ظرفیت‌های درونی خود - محوریت قابلیت‌های فردی در هدایت - بسترسازی انتخاب آگاهانه در برنامه‌ها - پذیرش نقش خود در زندگی - تلاش برای موفقیت - لزوم کسب مهارت‌های موردنیاز موفقیت از ابتدایی - یادگیری سبک زندگی سالم برای پیشگیری از مشکلات (ابتدایی) - احساس ارزشمندی شخصی / اجتماعی با خودادراکی مثبت منسجم در ابتدایی	مشاوران مدرسه صاحب‌نظران متون تخصصی

ادامه جدول ۲		
مقولات هسته‌ای (محورهای اصلی)	مقولات اصلی	مستخرج از
شایستگی‌های اجتماعی	- رشد فرایندهای شناختی از طریق فعالیت‌های حرکتی مفرح (ابتدایی)	برنامه درسی ملی
	- مهارت‌آموزی شناختی با تمرکز بر درک و طبقه‌بندی روابط عینی موضوعات در ابتدایی	
	- برجسته‌سازی تکالیف مرتبط با اهداف رشدی (ابتدایی)	
	- نقش‌یابی سالم جنسیتی با تعادل بین خودنگری و انتظارات اجتماعی در ابتدایی	
	- نقش برانگیختگی شناختی / محیطی در موفقیت کودکان (ابتدایی)	
	- درک زمان حال آینده‌نگر (متوسطه اول)	
	- رشد تفکر صوری (متوسطه اول)	
	- باورپذیری توانمندی با ایجاد فرصت تجارب معنادار مهارت‌محور در متوسطه دوم	
	- نقش انعطاف‌پذیری شناختی در تکوین هویت (متوسطه دوم)	
	- کسب مهارت‌های مقابله‌ای در نوجوانی (متوسطه دوم)	
	- توان درک ذهنی و تحلیل رویدادها و مقابله با چالش‌ها	
	- ارائه رفتار قاعده‌مند مبتنی بر صلاحیت‌های رشدی	
	- مهارت‌های شناختی / ادراکی پایه در ابتدایی	
	- یادگیری مراقبت مستقل از بدن و توانایی خود (از ابتدایی)	
شایستگی‌های اجتماعی	- به کارگیری مهارت حل مسئله در انطباق با شرایط	سند تحول و مبانی نظری آن
	- کنش‌گری مبتنی بر خود	مشاوران مدرسه
	- مهارت‌های اساسی اجتماعی برای انتخاب مسئولانه	صاحب‌نظران
	- لزوم آگاهی بوم‌شناختی	
شایستگی‌های اجتماعی	- تمرکز برنامه‌های تحصیلی بر کسب مهارت‌های میان‌فردی سالم	متون تخصصی
	- رشد شخصی / اجتماعی با مشارکت در گروه هم‌سالان (متوسطه دوم)	

ادامه جدول ۲		
مقولات هسته‌ای (محورهای اصلی)	مقولات اصلی	مستخرج از
	<ul style="list-style-type: none"> - شناخت نقش فردی در اجتماع - آگاهی از آداب ارتباطات اجتماعی - رشد شایستگی‌های فردی و میان‌فردی - همیاری کردن - شناخت مسئولیت‌پذیری اجتماعی از ابتدایی - پذیرش مسئولیت زیست محیطی - هویت‌یابی ملی - غیرت دینی و ملی - شناخت بازی‌ها و مشاغل با زمینه بومی / محلی در ابتدایی - هویت‌یابی ملی / فرهنگی (در ابتدایی) - تقویت میهن‌دوستی در متوسطه اول - رشد هویت مبتنی بر آگاهی شخصی/اجتماعی - رشد مهارت‌های فردی و بین‌فردی اخلاق‌مدار - کسب شایستگی‌های رشدی دانش‌آموزان مبتنی بر تشریک مساعی - کسب مهارت تعاملات اجتماعی اخلاق‌مدار دین محور - ادراک رابطه مسئولانه خود با خالق و اجزای نظام هستی - آگاهی از تأثیر متقابل اعمال و جهان خلقت - شناخت منسجم از رابطه خود و جهان هستی - فهم تأثیر متقابل عمل و عکس‌العمل - توجه به ساحت عاطفی مبتنی بر آموزه‌های دینی - تعقل در صفات خداوند - احترام دین محور به حقوق افراد - درک ماهیت خود مبتنی بر ارتباطات چهارگانه - تمرکز مدرسه بر ارتباطات چهارگانه در آموزش‌ها 	<p>برنامه درسی ملی</p> <p>سند تحول و مبانی نظری آن</p> <p>برنامه درسی ملی</p>
شایستگی‌های معرفت دینی		

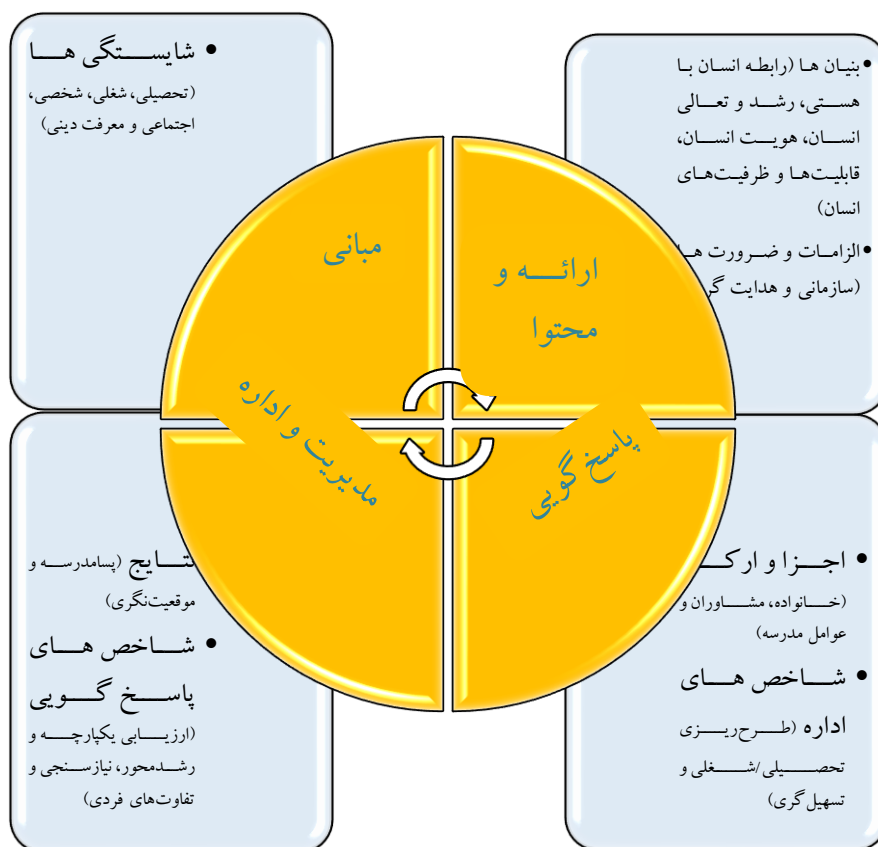
جدول ۳ تلفیق مقولات اصلی مستخرج از اسناد، متون و مصاحبه‌ها؛ رکن مدیریت و اداره

مقولات هسته‌ای (محورهای اصلی)	مقولات اصلی	مستخرج از
خانواده	- نقش ویژگی‌های فرهنگی، تربیتی، موقعیتی خانواده در انتخاب‌گری فرایند هدایت تحصیلی	مشاوران مدرسه
	- هم‌افزایی والدین در موفقیت دانش‌آموزان	متون تخصصی
	- لزوم پایش مهرورزانه تربیتی والدین	برنامه درسی ملی
	- توجه به فرایندی بودن هدایت تحصیلی از مدرسه تا دوره پسا‌مدرسه	مشاوران مدرسه
فرایندی جامع‌نگر	- سیر رشدی فرایند هدایت تحصیلی از هدف تا اجرا	مشاوران مدرسه
	- هدایت‌گری فرایندی مبتنی بر جامع‌نگری رشدی	صاحب‌نظران
	- رویکرد جامع‌نگر و رشدی به برنامه‌های دوره‌های سه‌گانه تحصیلی	متون تخصصی
	- لزوم فرایندی دیدن خدمات راهنمایی و مشاوره مدرسه	سند تحول و مبانی نظری آن
مشاوران و عوامل مدرسه	- نقش کارآمدی مشاوران مدرسه در هدایت تحصیلی	مشاوران مدرسه
	- عدم فرصت کافی مشاوران در مهارت‌آموزی به واسطه اشتغال در فعالیت‌های نامرتبط با نقش	مشاوران مدرسه
	- تأثیرگذاری مریبان بر فراگیری دانش و مهارت لازم برای هدایت تحصیلی	مشاوران مدرسه
	- بهبود عملکرد برنامه‌های تحصیلی با مشارکت ذی‌نفعان به راهبری مشاور	متون تخصصی
طرح‌ریزی تحصیلی/شغلی	- نقش مریبان در توسعه صلاحیت‌های دانش‌آموزان	برنامه درسی ملی
	- الگوبخشی مریبان در بالندگی دانش‌آموزان	سند تحول و مبانی نظری آن
	- طرح‌ریزی تحصیلی/شغلی با تعادل‌بخشی به ارزش‌های فردی/اجتماعی در هدایت	صاحب‌نظران
	- بررسی مشکلات روان‌شناختی برای جلوگیری از مداخله بازدارنده در هدایت تحصیلی	مشاوران مدرسه
تسهیل‌گری	- سودمندی برنامه مشاوره در هدایت تحصیلی	صاحب‌نظران
	- امکان موفقیت تحصیلی در بستر خدمات مشاوره‌ای	متون تخصصی

جدول ۴ تلفیق مقولات اصلی مستخرج از اسناد، متون و مصاحبه‌ها؛ رکن پاسخ‌گویی

مقولات هسته‌ای (محورهای اصلی)	مقولات اصلی	مستخرج از
نیازسنجی	- کارآمدی هدایت تحصیلی براساس نیازسنجی	مشاوران مدرسه
	- پاسخ‌گویی مشاوران مدارس براساس نیازهای دانش‌آموزان	متون تخصصی
	- همخوانی آموزش با نیازهای فردی	برنامه درسی ملی
آمادگی برای پسامدرسه	- پاسخ‌گویی برنامه‌های مدرسه به نیازهای دانش‌آموزان	سند تحول و مبانی نظری آن
	- ارائه خدمات مشاوره منطبق با نیاز ذی‌نفعان	صاحب‌نظران
	- آماده‌سازی دانش‌آموزان از طریق هدایت تحصیلی برای پسامدرسه	متون تخصصی
ارزیابی یکپارچه و رشدمحور	- آماده‌سازی تحصیلی / شغلی برای پسامدرسه با انتخاب آگاهانه	برنامه درسی ملی
	- انتخاب سبک زندگی مطلوب معنویت‌محور	سند تحول و مبانی نظری آن
	- به‌کارگیری رویکرد آینده‌پژوهی در نظام آموزشی	مشاوران مدرسه
تفاوت‌های فردی	- ناکارآمدی آزمون‌های فعلی هدایت تحصیلی در کمک به شناسایی دانش‌آموزان و ضرورت بازنگری آن‌ها	صاحب‌نظران
	- تحریف معنای موفقیت تحصیلی با تمرکز بر نمره محوری و غفلت از مهارت‌های اساسی رشد شخصی و اجتماعی	متون تخصصی
	- تمرکززدایی از ارزیابی کمی قابلیت‌های فردی - کاربرد سنجه‌های جامع‌نگر در هدایت تحصیلی - عدم تشخیص کودکان در خاستگاه رفتار دیگران	برنامه درسی ملی
موقعیت‌نگری اقلیمی	- عهده‌داری تکلیف در حد توانمندی - آمایش سرزمینی مدارس - تناسب برنامه‌های رشدی با نیازهای شغلی و اقلیمی	سند تحول و مبانی نظری آن

۲-۳ تدوین الگوی جامع هدایت تحصیلی دانش‌آموزان مبتنی بر رویکرد رشدی

شکل ۱ رابطه‌ی ارکان، جنبه‌های کلیدی و محورهای اصلی در الگوی جامع هدایت تحصیلی دانش‌آموزان مبتنی بر رویکرد رشدی

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به منظور تدوین الگوی جامع هدایت تحصیلی دانش‌آموزان مبتنی بر رویکرد رشدی، انجام پذیرفت. ارائه خدمات گوناگون راهنمایی و مشاوره حرفه‌ای در مدارس، نیازمند طراحی، پیاده‌سازی، ارزیابی و ارتقا بر مبنای یک الگوی جامع رشدی است که با تعیین شاخص‌ها و صلاحیت‌های رشد تحصیلی، شخصی/اجتماعی و شغلی

دانش‌آموزان موفقیت آن‌ها را بالا می‌برد و بر آن می‌افزاید (دیویس^۱، ۲۰۰۵؛ ترجمه زهراکار و کهلویی، ۱۳۹۳). در این پژوهش بعد از تلفیق مقولات اصلی به دست آمده از اسناد ملی، متون تخصصی و مصاحبه‌ها، ۲۱ مضمون هسته‌ای (محورهای اصلی) حاصل شد. سپس با هدف دستیابی به چارچوب ساختاری و محتوایی الگوی جامع هدایت تحصیلی دانش‌آموزان مبتنی بر رویکرد رشدی، ضمن برقراری ارتباط معنایی و محتوایی محورهای اصلی با چهار رکن زیربنایی (مبانی، ارائه و محتوا، مدیریت و اداره، و پاسخ‌گویی) در الگوی جامع انجمن مشاوره مدرسه آمریکا^۲ (۲۰۱۶)، به منزله الگوی مبنا، چارچوب و محتوای الگوی جامع هدایت تحصیلی دانش‌آموزان مبتنی بر رویکرد رشدی سازمان یافت. در ادامه شرح تفصیلی و تبیین ارکان چهارگانه، جنبه‌های کلیدی و محورهای اصلی براساس صلاحیت‌ها و شایستگی‌ها دوره‌های تحصیلی ارائه می‌شود.

مبانی: در رکن مبانی محورهای اصلی به دو جنبه کلیدی: بنیادها، و الزامات و ضرورت‌ها می‌پردازند. بنیادها شامل رابطه انسان با هستی، رشد و تعالی، هویت، و قابلیت‌ها و ظرفیت‌های انسان بوده و الزامات و ضرورت‌ها دو بُعد سازمانی و هدایت‌گری را دربرمی‌گیرد. براساس فلسفه حاکم بر نظام معیار اسلامی در اسناد بالادستی نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران، بنیادهای هدایت‌گری تحصیلی دانش‌آموزان منطبق بر نگاهی خاص به جایگاه، رشد و هویت انسان در عالم هستی براساس روابط چهارگانه (ارتباط با خدا، خویش، دیگران و طبیعت) است. دانش‌آموزان که مخاطب اصلی هدایت تحصیلی هستند در ویژگی‌های انسانی مشترک بوده و از ظرفیت‌ها و امکانات عمومی و اختصاصی برخوردارند. بر این اساس هدایت‌گری باید دو بعد عمومیت و اختصاصیت را در راهبردهای کلی کمک به دانش‌آموزان در پیش گیرد. انسان جزئی از عالم هستی و در ارتباط با اجزای دیگر این عالم تأثیرپذیر و تأثیرگذار است، بنابراین در انتخاب‌ها و تصمیمات خود نمی‌تواند نگاه تک بعدی و صرفاً فردگرایانه داشته باشد و مسئولیت انتخاب‌های خود را نپذیرد. هدایت‌گری با تسهیل تدریجی رشد و شکوفایی استعدادها و ظرفیت‌های نهادینه در وجود انسان، مکنون هویت یکپارچه‌ای در ابعاد و لایه‌های گوناگون به منظور دستیابی به حیات طیبه و کمال انسانی می‌شود.

الزامات هدایت‌گری تحصیلی در بُعد سازمانی به لزوم تقویت رویکرد جامعه‌محور

1. Davis

2. American School Counselor Association (ASCA)

با تمرکز بر مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی در تصمیمات و انتخاب‌ها و سیاست‌گذاری در راستای تقویت توانمندی‌ها و مهارت‌آموزی دانش‌آموزان با امکانات درون و برون‌مدرسه‌ای، بسترهای لازم برای تکوین هویت یکپارچه آنان را فراهم سازد. توجه به شایستگی‌های رشدی در دوره‌های تحصیلی، آگاهی از نیازها و واقعیات جامعه، و اهتمام در راستای فرهنگ دینی، ملی، بومی و خانوادگی، از دیگر الزامات زیربنایی فرایند هدایت تحصیلی جامع رشدی است که باید در هدایت‌گری تحصیلی دانش‌آموزان برای دستیابی به تصمیم‌گیری و انتخاب آگاهانه مورد اهتمام قرار گیرد.

لزوم تعیین شاخص‌های مبنایی و فلسفه زیربنایی الگوی هدایت (راهنمایی) تحصیلی/شغلی دانش‌آموزان در جوامع مختلف موردنظر است. وونگ و یوئن (۲۰۱۹)، ارائه هرگونه خدمات راهنمایی و مشاوره مدرسه به دانش‌آموزان را نیازمند درک نظام آموزش و پرورش و پیش‌زمینه‌های فرهنگی می‌داند. لوک فونگ^۱ (۲۰۰۱) شناخت نحوه ادراک تحصیل و کار در سنت‌های فرهنگی هر جامعه بر پیشرفت الگوهای راهنمایی و مشاوره در مدارس مؤثر دانسته و محققان دیگری (لی^۲، ۱۹۹۶؛ هو^۳، ۲۰۰۸) معتقدند زمانی که تلاش برای اکتساب جامع تجارب آموزشی و پرورشی، در گفتمان و فلسفه حاکم بر عقاید و باورهای افراد جامعه وجود داشته باشد، راهنمایی تحصیلی/شغلی در مدارس را جزو جدایی‌ناپذیر آموزش‌ها می‌پندارند. همچنین الگوهای راهنمایی تحصیلی/شغلی یک راهبرد اصلی در راستای پاسخ به نیازهای فرد و جامعه هستند که با بسترسازی شکوفایی ظرفیت‌های فردی، اهداف سیاسی گسترده‌تری مانند رشد اقتصادی و بهره‌مندی اجتماعی شهروندان جامعه در بلندمدت را دنبال می‌کنند (مرکز رشد آموزش شغلی اروپا^۴، ۲۰۱۱؛ شبکه سیاست راهنمایی مادام‌العمر اروپا^۵، ۲۰۱۴؛ رومیتو^۶، ۲۰۱۷). همچنین نگاه یکپارچه رشد هویت در فرایند هدایت‌گری دانش‌آموزان در پژوهش‌ها مدنظر است. ماریانی و همکاران (۲۰۱۶) و وود و کازوسکی (۲۰۰۸) تأکید دارند اقدامات پیش‌بینی‌شده در الگوی آمادگی تحصیلی و شغلی مدارس، باید تمام تجارب دانش‌آموزان را مدنظر قرار دهد و به صورت راهبردی و هدفمند، با استفاده از چارچوب‌های نظری و رهنمودهای

1. Luk Fong
2. Lee
3. Hue
4. The European Centre for the Development of Vocational Training (CEDEFOP)
5. European Lifelong Guidance Policy Network (ELGPN)
6. Romito

حرفه‌ای که از رویکرد جامع آمادگی تحصیلی و شغلی در تمام دوره‌های تحصیلی پشتیبانی می‌کنند، استخراج شوند.

بنابراین در اولین رکن الگوی جامع هدایت تحصیلی دانش‌آموزان، نحوه ادراک رشد و تعالی، و هویت یکپارچه انسان و برخورداری از امکانات و ظرفیت‌های اختصاصی و عام در بستر فرهنگ و باورهای دینی، ملی و بومی مدنظر بوده و تعیین سیاست‌ها و خط‌مشی‌های توانمندسازی رشدی در ابعاد گوناگون و درک و پذیرش آگاهانه مسئولیت‌های فردی و اجتماعی پنهان در تصمیمات و انتخاب‌های دانش‌آموزان ضروری است تا اهداف فرد و جامعه در راستای راهبردهای کلان تأمین شود.

ارائه و محتوا: مهم‌ترین جنبه کلیدی در رکن ارائه و محتوا، به شایستگی‌ها تعلق دارد که محورهای اصلی آن به زمینه‌های تحصیلی، شغلی، شخصی، اجتماعی و معرفت دینی، براساس صلاحیت‌های رشدی دوره‌های ابتدایی، متوسطه اول و متوسطه دوم برمی‌گردد.

شایستگی‌های تحصیلی بر اهمیت خودآگاهی در خودگردانی تحصیلی و دستیابی به موفقیت تحصیلی، درک رابطه تحصیلات با زندگی واقعی و لزوم کسب تجارب یادگیری معنادار در بستر مشارکت جمعی دانش‌آموزان تأکید دارد. کسب مهارت در ایده‌پردازی، آشنایی با شاخص‌های موفقیت تحصیلی افراد برجسته، باورمندی و خودکارآمدی تحصیلی و گسترش احساسات مثبت تحصیلی در دوره ابتدایی؛ مهارت‌های آگاهی‌بخش در رشد تحصیلی، شناسایی گزینه‌های تحصیلی در مدرسه و پسامدرسه، مهارت نظم‌بخشی یادگیری محور، خودارزیابی و خودانگیزشی مثبت تحصیلی در دوره متوسطه اول؛ آزمایش عملی آموخته‌ها و ایده‌ها، درک تحول در شاخص‌های موفقیت تحصیلی، اولویت‌بندی و هدف‌گزینی تحصیلی، باورمندی، خودنظم‌بخشی و خودانگیزشی مثبت تحصیلی در دوره متوسطه دوم اساس فرایند رشدی شایستگی‌های تحصیلی را تشکیل می‌دهند.

شایستگی‌های شغلی بر اهمیت شناخت مشاغل با تعیین شاخص‌های آماده‌سازی و اکتشاف در مسیر رشد خودآگاهی و تصمیم‌گیری شغلی، آگاهی از گزینه‌های متعدد جایگزینی شغلی، تعادل‌جویی در کار و زندگی و کسب شایستگی‌های شغلی در مسیر تحصیل تأکید دارند. شناخت فواید مشاغل، آگاهی از علاقه‌مندهای خود در قالب بازی، واقعیات عینی مشاغل اطراف خود و ایفای نمادین نقش‌هاش شغلی در دوره ابتدایی؛ تحلیل

واقعیات عینی و ذهنی مشاغل، درک طیف فرصت‌های جایگزینی شغلی، مهارت‌های آماده‌سازی، کشف و آگاهی شغلی در دوره متوسطه اول؛ اتخاذ رویکرد آینده‌پژوهانه به موقعیت‌های شغلی پس‌امدرسه، ایفای نقش تحت نظارت در برخی موقعیت‌های شغلی، تحلیل بافتی فرصت‌های مشاغل بومی و مشارکت در برنامه‌های کار - تحصیل در دوره متوسطه دوم، اساس فرایند رشدی شایستگی‌های تحصیلی را تشکیل می‌دهند.

شایستگی‌های شخصی بر مهارت‌های شناخت و ادراک خود، تصمیم‌گیری و انتخاب مسئولانه، خودپذیری و دگرپذیری، مقابله‌ای کارآمد، همگون‌سازی رشته‌ها با ظرفیت‌های درونی و بیرونی، احساس ارزشمندی، خودباوری، انعطاف‌پذیری روان‌شناختی، تفکر انتقادی و حل مسئله تأکید دارند. برقراری بستر تعامل و گفت‌وگو مبتنی بر رشد اندیشه‌ورزی و تعقل، کاوشگری، خودادراکی جسمانی، هیجانی و رفتاری، خلاقیت و نقادی در تحلیل رویدادهای عینی در دوره ابتدایی؛ حل مسئله اجتماع‌محور، یکپارچه‌سازی ابعاد خودپنداره، درک گستره زمان، درک و پیش‌بینی مراحل رشد یک رویداد، تفکر روشمند در حل مسائل و خودآگاهی واقعیت‌محور در دوره متوسطه اول؛ تصمیم‌گیری مسئولانه، مرور موفق تجارب گذشته و حال، یکپارچه‌سازی ادراکی موقعیت‌ها، آگاهی از شاخص‌های موفقیت و شکست، پیش‌بینی و آینده‌نگری نقش‌ها در جامعه کثرت‌گرا و احساس کنترل بر محیط و خود با سخت‌کوشی در دوره متوسطه دوم اساس فرایند رشدی شایستگی‌های شغلی را تشکیل می‌دهند.

شایستگی‌های اجتماعی بر آگاهی از نقش فردی در بستر اجتماع، آداب ارتباطات اجتماعی اخلاق‌مدار، یکپارچه‌سازی مهارت‌های درون‌فردی و بین‌فردی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، هویت‌یابی دینی و ملی و تشریک مساعی در رشدیابی تأکید دارند. احساس مسئولیت نسبت به دیگران، توجه یکسان به حقوق فردی و اجتماعی، پذیرش نقش در گروه‌های کوچک، عملکرد مسئولانه در مدرسه، دوست‌یابی بر مبنای امنیت هیجانی و حمایت اجتماعی، کمک کردن و درخواست کمک از دیگران، شناخت نهادهای خدمت‌رسان، شناخت مظاهر ملی، آگاهی از بازی‌های بومی، شناخت آداب و رسوم ایرانی - اسلامی و علاقه‌مندی به محصولات ایرانی در دوره ابتدایی؛ تعالی بخشی مسئولانه به روابط با دیگران، ایده‌پردازی نسبت به تحولات جامعه، کاهش تعصبات قومی و گرایش‌های منفی فرهنگی، تعیین اهداف فردی و جمعی هم‌راستا، احساس تعلق و احترام به مظاهر ملی، ارجحیت منافع جمعی بر فردی یا حزبی، قدرشناسی ملی و تلاش در راستای حفظ هویت

ملی در دوره متوسطه اول؛ احساس مسئولیت ملی، محلی و مدرسه‌ای، باورمندی به گسترش عدالت‌محوری، حق‌طلبی و مهرورزی در جامعه، رعایت آداب و معاشرت بر مبنای اخلاق اسلامی، توسعه مهارت‌های بین‌فردی با تمرکز بر منابع اجتماعی، کسب تجارب جدید و راه‌حل‌ابتکاری مسائل، احترام و احساس تعلق به مظاهر ملی و ارجحیت منافع جمعی بر منافع فردی و گروهی در دوره متوسطه دوم زیربنای فرایند رشدی شایستگی‌های اجتماعی است.

شایستگی‌های معرفت‌دینی بر اخلاق‌مداری دین‌محور در روابط، درک رابطه مسئولانه اجزای هستی، تأثیر متقابل اعمال و جهان خلقت بر هم، تعقل در صفات خداوند و درک ماهیت خود مبتنی بر ارتباطات چهارگانه تأکید دارند. آشنایی با سیره الگوهای شاخص دینی، شناخت زیبایی‌های جهان آفرینش، پیشگیری از اسراف و تبذیر و آگاهی از شاخص‌های تأمین معاش حلال در دوره ابتدایی؛ جانب‌داری از ارزش‌های الهی، باور انحصاری به سعادت‌مندی انسان در پیروی از دین اسلام و قرآن، تفقد و احترام به صاحبان حق، درک کرامت انسان در جانشینی خداوند و آگاهی از شاخص‌های تولید و مصرف بهینه در دوره متوسطه اول؛ باور به هم‌سویی هویت اسلامی و ایرانی، مکلف دیدن خود در برابر خدا و نظام هستی، درک مفاهیم اقتصاد در چارچوب نظام معیار اسلامی (همچون کار و تلاش، روحیه انقلابی و جهادی، و کارآفرینی)، کاربرد شاخص‌های اقتصاد اسلامی (همچون قناعت، انضباط مالی، مصرف بهینه، دوری از اسراف و تبذیر)، آمادگی اولیه اداره زندگی با تأمین معاش حلال و بدون تحصیلات دانشگاهی، و مطالعه توأمان جهان مادی و معنوی در دوره متوسطه دوم اساس فرایند رشدی شایستگی‌های معرفت‌دینی را تشکیل می‌دهند.

لزوم کسب شایستگی‌ها و مهارت‌های رشدی در ابعاد مختلف با تأکید بر نقش محوری «خود» در جهت هدایت (راهنمایی) تحصیلی / شغلی دانش‌آموزان، از پشتیبانی پژوهشی برخوردار است. تحولات سریع و عمیق سرمایه‌داری بر جوامع به ناپایداری فرصت‌های تحصیلی و شغلی انجامیده است و الگوهای راهنمایی در مدارس باید دانش‌آموزان را به کسب آگاهی بهتر و بیشتر از خود تشویق کنند، زیرا خودشناسی همانند مکملی تسهیل‌کننده، آگاهی از دنیای تحصیل و کار را هدفمند می‌کند و به آن‌ها این امکان را می‌دهد تا از عدم قطعیت فرصت‌ها آسیب‌نبینند (مرکز اروپایی رشد آموزش شغلی، ۲۰۱۵؛ شورای اتحادیه اروپا^۱، ۲۰۰۴، ۲۰۰۸).

پاک و همکاران (۲۰۲۰) بر این باورند در تدوین شاخص‌های الگوی راهنمایی تحصیلی/شغلی دانش‌آموزان باید مهارت‌ها و صلاحیت‌های رشدی، متمرکز بر آنچه دانش‌آموزان برای تصمیم‌گیری و انتخاب آگاهانه لازم دارند، مورد توجه قرار گیرد، زیرا دانش‌آموزان برای انتخاب برنامه‌های آینده خود در شغل و تحصیلات دانشگاهی نیازمند کسب مهارت‌های تصمیم‌گیری هستند تا با ارزیابی جامع از ویژگی‌های خود و محیط، به درک صحیحی از مشکلات تصمیم‌گیری به منزله نقطه شروع حرکت خود دست یابند (اوزدمیر^۱، ۲۰۱۹). لی^۲ (۲۰۱۷) آماده‌سازی دانش‌آموزان برای انتخاب فرصت‌های پس‌امدرسه را بیش از ارائه آموزش‌های حرفه‌ای یا شناخت گزینه‌های شغلی می‌داند. بلکه کسب مهارت‌های رشدی از قبیل برنامه‌ریزی کردن، کاوش‌گری شغلی، هدف‌گذاری و اولویت‌بندی علایق را همراه ارائه اطلاعات مربوط به انتخاب‌ها و گزینه‌های شغلی برای کمک به دانش‌آموزان ضروری است. بنابراین الگوهای راهنمایی تحصیلی/شغلی دانش‌آموزان باید شامل فعالیت‌هایی باشند که ضمن ارتقای خودآگاهی و خودادراکی، با توسعه راهبردهای یادگیری آن‌ها، برای آینده برنامه‌ریزی کنند و به انتخاب مسیر تحصیل و شغل دست بزنند (کمیسون آموزش، ۱۹۹۰؛ وونگ و یوئن، ۲۰۱۹). همچنین فرایند شکل‌گیری روابط بین‌فردی، کاهش وابستگی و رشد استقلال فرد، مدیریت روابط در گروه‌های هم‌سال، رشد ویژگی‌های اخلاقی در ارتباط با منافع شخصی و جمعی، آموزش مهارت‌ها و دانش موردنیاز در دنیای مشاغل با توجه به ویژگی‌های شخصیتی و رشدی دانش‌آموزان هر دوره تحصیلی در تصمیم‌گیری و انتخاب آگاهانه آن‌ها مؤثر است (کودرینسکیا و همکاران، ۲۰۲۰). مطالعات صورت‌پذیرفته در مورد ضرورت و چگونگی مداخلات متمرکز بر الگوهای آمادگی تحصیلی/شغلی، بر توسعه تفکر تحصیلی و کاوش عمیق شغلی در دوره ابتدایی و سپس در سایر دوره‌های تحصیلی تأکید دارد (نایت^۳، ۲۰۱۵؛ ماریانی و همکاران، ۲۰۱۶).

درواقع توجه فرایندی به صلاحیت‌ها و شایستگی‌های رشدی دانش‌آموزان در راهنمایی (هدایت) تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان به تشویق و تسهیل فرایند یادگیری و توانمندسازی همه دانش‌آموزان برای کسب موفقیت در مدرسه و توسعه مشارکت آنان در جامعه می‌شود (لاننبورگ، ۲۰۱۰) و سبب می‌شود تا دانش‌آموزان خودشان را درک

1. Ozdemir
2. Lee
3. Knight

کنند و با زندگی مدرسه سازگار شوند (آکینید، ۲۰۱۶). به عبارتی رویکرد رشدی، مدارس را به سوی راهبردها و فعالیت‌هایی هدایت می‌کند که با افزایش حداکثری یادگیری دانش‌آموزان از طریق کار با کیفیت بالا، تعهد و موفقیت‌های تحصیلی، آن‌ها را برای گزینه‌های انتخابی بعد از دبیرستان مهیا می‌سازد (ریتز، ۲۰۱۵).

مدیریت و اداره کردن: جنبه‌های کلیدی این رکن، به دو بخش: ۱. اجزا و ارکان، که شامل خانواده، مشاوران و عوامل مدرسه و ۲. شاخص‌های اجرا و اداره، که به فرایندی جامع‌نگر بودن، توجه به طرح‌ریزی تحصیلی/شغلی و نقش تسهیل‌گرانه داشتن الگو می‌پردازند. در تبیین اجزا و ارکان مدیریت و اداره الگوی جامع هدایت تحصیلی باید دقت کرد که مشارکت خانواده‌ها با اتخاذ سبک‌های تربیتی اطمینان‌بخش، فراهم‌سازی زمینه کسب تجارب معنادار و حمایت و پشتیبانی از موفقیت‌های دانش‌آموزان، به یکپارچه‌سازی اهداف و برنامه‌های آموزشی و پرورشی با زمینه خانوادگی انجامیده است و هم‌سویی ارزش‌ها و فرهنگ خانوادگی بستر انتخاب آگاهانه و مسئولانه را در بر خواهد داشت. مشاوران مدرسه با اتخاذ مسئولیت حرفه‌ای اجرا و توسعه الگو، شناسایی و پیگیری ایجاد و توسعه شایستگی‌های رشدی دانش‌آموزان به طراحی، اجرا، اداره و ارزشیابی الگو مبتنی بر ارزش‌های فردی و اجتماعی و توانمندی‌های واقعی دانش‌آموز می‌پردازند. همکاری و پشتیبانی عوامل مدرسه (مدیر، مشاور، معلمان و سایر کارکنان) و ذی‌نفعان (والدین، دانش‌آموزان و اعضای جامعه)، یک سرمایه اجتماعی ارزشمند در راستای پیشرفت موفق تحصیلی/شغلی در آینده محسوب می‌شود. اجرا و اداره الگوی جامع هدایت تحصیلی نیازمند توجه متوازن و متعادل به همه ابعاد وجودی فرد، به صورت فرایندی در همه دوره‌های تحصیلی است. روش‌های اجرا متناسب با امکانات درونی و بیرونی، به صورت فردی و گروهی و با در نظر گرفتن نیازهای رشدی دوره مدرسه و ملزومات تصمیم‌گیری و انتخاب‌گری آگاهانه، برای رسیدن به زندگی موفق در پسا‌مدرسه است. دانش‌آموزان نیازمند هدایت‌گری به منظور کسب صلاحیت‌های پایه (همچون انتخاب‌ها و پیامدهای آن، استفاده از رغبت‌ها و توانایی‌ها در هدف‌گزینی، کاربرد منابع برای برنامه‌ریزی، و استفاده حداکثری از درس‌های مدرسه برای افزایش پیشرفت و فرصت‌های آینده) در طرح‌ریزی و پی‌موند مسیر تحصیلی/شغلی هستند. الگوی جامع هدایت تحصیلی رشدی به دنبال تسهیل انتقال موفق دانش‌آموز از مدرسه به دنیای کار است. تدارک سازوکارهای غربال‌گری

روان‌شناختی دانش‌آموزان و آموزش رفتارهای مبتنی بر سبک زندگی ایرانی - اسلامی به افزایش کارآیی هدایت تحصیلی در آماده‌سازی دانش‌آموزان کمک می‌کند.

لزوم توجه به اجزا و شاخص‌های اجرایی در رکن مدیریت الگوی جامع راهنمایی (هدایت) تحصیلی/شغلی دانش‌آموزان در پژوهش‌ها مورد تأکید قرار گرفته است. زونکر (۲۰۰۶) بیان می‌کند الگوهای آمادگی تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان با رویکرد رشدی، باید فعالیت‌ها و راهبردهای مشاوره‌ای متناسب با مراحل رشدی را در نظر گیرند و ذی‌نفعان اصلی، از جمله مشاوران مدرسه، مدیران، معلمان، والدین و اعضای جامعه را به طور فعال در این فرایند درگیر کنند. لای یونگ^۱ (۲۰۱۴) بر اهمیت مشارکت بیشتر کارکنان مدرسه و استفاده از همکاری تیمی هنگام ارائه خدمات راهنمایی تحصیلی/شغلی به دانش‌آموزان را ویژگی بارز رویکرد یکپارچه و کل‌نگر در تدوین الگوی جامع راهنمایی تحصیلی/شغلی برمی‌شمارد. وانیش و کاوانگ^۲ (۲۰۱۸) برای تحقق مشارکت جمعی عوامل مدرسه و ذی‌نفعان در اجرا و اداره الگوی جامع راهنمایی (هدایت) تحصیلی/شغلی، بر ضرورت ایجاد گفتمان جمعی و فعالیت‌های مولد در مدرسه تأکید دارد، زیرا در این صورت، امکان تأمل و تفکر افراد در موضوعات مورد نیاز شخص و جامعه گسترش می‌یابد و به سطح بالاتری از یادگیری و کسب مهارت‌های تطبیقی می‌انجامد.

پاسخ‌گویی: الگوی جامع هدایت تحصیلی دارای دو جنبه کلیدی در رکن پاسخ‌گویی شامل نتایج الگو و شاخص‌های پاسخ‌گویی است. نتایج الگو به آمادگی برای پسامدرسه و موقعیت‌نگری و شاخص‌ها به لزوم ارزیابی یکپارچه و رشد‌محور، نیازسنجی و تفاوت‌های فردی می‌پردازد. الگوی جامع با اتخاذ رویکردی فعال و آینده‌نگرانه نسبت به تأثیر تحولات گوناگون بر اشتغال و سبک زندگی دانش‌آموزان در پسامدرسه، آن‌ها را برای انتخاب آگاهانه طیف گسترده‌ای از گزینه‌های جایگزین پسامدرسه آماده کند. در این آماده‌سازی، مواجهه دانش‌آموزان با چالش‌های گوناگون، آمایش سرزمینی و تحولات جمعیتی و ایجاد فرصت‌های برابر آموزشی و توانمندسازی برای همه دانش‌آموزان باید مورد توجه باشد. شاخص‌های مورد استفاده در ارزیابی الگوی جامع باید به صورت یکپارچه، رشد‌محور و با تمرکز بر ظرفیت‌های درونی به ارزیابی شایستگی‌ها و مهارت‌ها لازم برای آماده‌سازی تحصیلی/شغلی بپردازند. روش‌های ارزیابی در هدایت‌گری

1. Lai-Yeung
2. Von Esch & Kavanagh

دانش‌آموزان شامل مؤلفه‌هایی چون خودسنجی، سیاهه‌های رغبت و شخصیت، منابع بررسی مشاغل، مهارت‌های موردنیاز محیط کار، و آمادگی تحصیلی موردنیاز برای انتخاب‌های شغلی می‌شود. البته توجه نیازهای فرد و جامعه در سطوح گوناگون و در نظر داشتن ظرفیت‌های متفاوت افراد در عین وجود اشتراکات اساسی باید مورد توجه قرار گیرد.

ضرورت رویکرد آینده‌پژوهانه در الگوی جامع، آماده‌سازی دانش‌آموزان برای آینده و ارزیابی یکپارچه و رشدی دارای پشتیبانی پژوهشی در نظام‌های آموزشی کشورهاست. در ایالت متحده فارغ‌التحصیلان یکی از شاخص‌های ارزیابی موفقیت نظام آموزشی در آماده‌سازی تحصیلی/شغلی دانش‌آموزان، کسب دانش و مهارت‌های پایه‌ای و محکم برای انتقال موفق از مدرسه به دانشگاه یا دنیای کار است و باید شایستگی‌های تحصیلی، شغلی و تحصیلی کسب‌شده به تصمیم‌گیری و انتخاب آگاهانه فرد در پس‌مدرسه بینجامد (کونلی^۱، ۲۰۱۲؛ کونلی و مگویی^۲، ۲۰۱۲). همچنین انتقادهای جدی به انحصار آزمون‌ها در ارزیابی ظرفیت‌ها و توانایی‌های دانش‌آموزان وجود دارد. این رویکرد تک‌بعدی و یک‌جانبه آزمون‌محور، با در نظر گرفتن انتخاب‌های محدود برای دانش‌آموزان، فرصت‌های پیش‌روی آن‌ها در تحصیل و شغل را بسیار محدود می‌کند (وونگ و یوئن، ۲۰۱۹).

بنابراین الگوی جامع هدایت (راهنمایی) تحصیلی دانش‌آموزان مبتنی بر رویکرد رشدی، نیازهای کنونی و آینده شخص، خانواده و جامعه در سطوح محلی، ملی و جهانی و در عرصه‌های فرهنگی، اقتصادی، علمی، اجتماعی و فناوری را در نظر می‌گیرد. به منظور هم‌سویی الگوی جامع به لحاظ ساختار، محتوا و اهداف، با فرهنگ حاکم بر جامعه ایران، اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش همچون سند تحول بنیادین و مبانی نظری آن و سند برنامه درسی ملی، که تبلور فلسفه حاکم بر رشد و اعتلای جامعه ایران اسلامی در بستر نظام معیار ایرانی/اسلامی مورد تحلیل قرار گرفت. شواهد علمی بین‌المللی و تجربیات صاحب‌نظران در حوزه هدایت تحصیلی و مشاوران مدرسه در راستای واقع‌گرایی و کاربردی‌سازی الگو مدنظر بود. به دلیل عدم تدوین الگوهای جامع خدمات راهنمایی و مشاوره مدرسه در کشور، امکان عرضه ساختار و مفاهیم الگو بر یک الگوی معیار وجود

1. Onley
2. Conley & McGaughy

نداشت. پیشنهاد می‌شود پژوهشگران علاقه‌مند به هدایت تحصیلی و نگاه یکپارچه و رشدی در ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره در مدرسه به تدوین الگوهای مشابه در سایر خدمات مذکور اقدام کنند. همچنین تعیین ملاک‌ها و شاخص‌های اجرایی‌سازی این الگوی مفهومی می‌تواند یک گام دانش‌آموزان را به سوی کشف استعدادها و فرصت‌های تحصیلی/شغلی در مدرسه و پسامدرسه یاری کند. با توجه به تأکید سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بر لزوم طراحی الگوی جامع هدایت تحصیلی دانش‌آموزان، پیشنهاد می‌شود مسئولان امر، الگوی فوق را که ناظر به مبانی اسلامی و ملی، متون تخصصی مشاوره و رشد، تجارب کاربردی صاحب‌نظران و مشاوران مدرسه است در روند بررسی‌های دقیق فنی قرار دهند و زمینه تدوین الگوی اجرایی را فراهم کنند. مشاوران و سایر کارکنان مدرسه با کاربرد مفاهیم ارکان الگو در بستر مدرسه، یاری‌گر محققان در اصلاح و توسعه ضرورت‌های نظری و کاربردی خواهند بود.

یادآوری

این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول در رشته مشاوره در دانشگاه علامه طباطبائی است.

منابع

- احمدی، ا. (۱۳۹۴). *مبانی و اصول راهنمایی و مشاوره*. تهران: سمت.
- ادریسی، ن. (۱۳۷۶). بررسی مشکلات اجرایی موجود در روند هدایت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه نظام جدید شهر یزد. گزارش طرح پژوهشی، یزد: اداره کل آموزش و پرورش یزد.
- اقبال، ل. (۱۳۹۳). *آسیب‌شناسی فرایند هدایت تحصیلی در مدارس و ارائه راه کارهای اصلاحی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.
- بالی تیرکده، م. و. (۱۳۷۵). *بررسی عوامل مؤثر در هدایت تحصیلی - شغلی دانش‌آموزان نظام جدید آموزش متوسطه برای انتخاب رشته تحصیلی و شغل آینده خویش در شهرستان نوشهر*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.
- برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۱). تهران: وزارت آموزش و پرورش، دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش.
- حمیدی پور، ر. (۱۳۷۹). بررسی رابطه هدایت تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر و پسر سال دوم دبیرستان‌های نظام جدید شهرستان‌های استان تهران. گزارش طرح پژوهشی. تهران: اداره کل آموزش و پرورش شهرستان‌های استان تهران.

- رخصت‌طلب، ک. (۱۳۷۵). بررسی تنگناهای هدایت تحصیلی دانش‌آموزان در نظام جدید آموزش متوسطه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب.
- زرافشان، ع. (۱۳۹۵). هدایت تحصیلی دانش‌آموزان چگونه انجام می‌شود؟ رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ۴۳، ۲۲-۲۷.
- دیویس، ت. (۲۰۰۵). مشاوره مدرسه (دیدگاه‌ها و کاربردها). ترجمه ک. زهراکار و ز. کهلویی (۱۳۹۳). تهران، نشر ویرایش.
- سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰). تهران: وزارت آموزش و پرورش، دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش.
- سینک، ک. (۲۰۰۵). مشاوره مدرسه در عصر حاضر: نظریه، پژوهش و کاربرد. ترجمه ع. ا. سلیمانیان و ع. م. نظری (۱۳۸۸). تهران: علم.
- شفقتیان، ا. (۱۳۷۶). بررسی نظر دانش‌آموزان علوم تجربی و علوم انسانی و مشاوران شهر زنجان نسبت به ملاک‌ها ضوابط هدایت تحصیلی در نظام جدید آموزش متوسطه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی.
- صافی، ا. (۱۳۹۴). اصول و فنون راهنمایی و مشاوره در دوره‌های تحصیلی. تهران: رشد.
- عابدی جعفری، ح.، تسلیمی، م. س.، فقیهی، ا.، و شیخ‌زاده، م. (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. اندیشه مدیریت راهبردی، ۲ (۱۰)، ۱۵۱-۱۹۸.
- گیسون، ر.، و میشل، م. (۲۰۰۹). زمینه راهنمایی و مشاوره. ترجمه ب. ثنایی، ا. احمدی، س. حسینیان، ح. پاشاشریفی و س. علاقبند (۱۳۹۷). تهران: انتشارات رشد.
- مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰). تهران: وزارت آموزش و پرورش.
- نویدی، ا. (۱۳۷۸). بررسی سهم هر یک از ملاک‌های هدایت تحصیلی در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان نظام جدید آموزش متوسطه. تعلیم و تربیت، ۶۰، ۹۷-۱۳۴.
- نویدی، ا. (۱۳۹۷). هدایت تحصیلی در نظام آموزش و پرورش ایران: تجارب عملی و چالش‌های پایدار. تعلیم و تربیت، ۱۳۳، ۹-۳۴.
- Akinade, E.A. (2016). *Introduction to Modern Guidance and Counselling: A Basic Test for Tertiary Institutions*. Ibadan: Brightways Publishers.
- American School Counselor Association. (2003, 2005, 2012, 2016). *The ASCA national model: A framework for school counseling programs*. Alexandria, VA: Author.
- Bradley, B. J., & Greene, A. C. (2013). Do health and education agencies in the United States share responsibility for academic achievement and health? A review of 25 years of evidence about the relationship of adolescents' academic achievement and health behaviors. *Journal of Adolescent Health, 52*(5), 523-532.
- CEDEFOP. (2011). *Lifelong guidance across Europe: Reviewing policy progress an future prospects* (Cedefop working papers No. 6111). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

- Clark, M., & Stone, C. (2000). *The developmental school counselor as educational leader*. In Wittmer, J. (Ed.), *Managing your school counseling program: K-12 developmental strategies* (2nd ed., pp. 75-81). Minneapolis, MN: Educational Media.
- Conley, D. T. (2012). A complete definition of college and career readiness. Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED537876.pdf>
- Conley, D. T., & McGaughey, C. (2012). College and career readiness: Same or different? *Educational Leadership*, 69(7), 28-34.
- Council of the European Union (2004, 2008). Resolution of the council and of the representatives of the member states meeting within the council on strengthening policies, system and practices in the field of guidance throughout life in Europe. Brussels: Author.
- Dahir, C. (2004). Supporting a nation of learners: The development of the national standards for school counseling programs. *Journal of Counseling & Development*, 82, 344-353.
- Dahir, C. A., Cinotti, D. A., & Feirsen, R. (2019). *Beyond compliance: Assessing administrators' commitment to comprehensive school counseling*. NASSP Bulletin.
- Daly, M. C., & Bengali, L. (2014). Is it still worth going to college? *FRBSF Economic Letter*, 13, 1-5.
- Education Commission (1990). Report No 4. Retrieved from: http://www.edb.gov.hk/attachment/en/about-edb/publications-stat/major-reports/ecr4_e.pdf
- Egbo, C. A. (2017). Impact of Vocational Guidance on Career Choice of Secondary School Students in Enugu South local Government Area of Enugu State, Nigeria. *International Journal of Contemporary Applied Sciences*, 4(5) 66-72.
- European Lifelong Guidance Policy Network (ELGPN) (2014). *The evidence base on lifelong guidance*. Finland: Author.
- Ehigbor, B. O., & Akinlosotu, T. N. (2016). Parents' occupation as correlate of students' career aspiration in Public Secondary Schools in Ekpoma Metropolis. *AFRREV IJAH: An International Journal of Arts and Humanities*, 5, (3), 197-212.
- Gysbers, N. C., & Henderson, P. (2012). *Developing and managing your school guidance program* (5th ed.). Alexandria, VA: American Counseling Association.
- Ho, Y.F., (2008). Reflections on school career education in Hong Kong: Responses to Norman C Gysbers. Darryl Takizo Yagi, and Sang Min Lee & Eunjoo Yang. *Asian Journal of Counseling*, 15(2), 183-205.
- Holloway, I. & Todres, L. (2003). The Status of Method: Flexibility, Consistency and Coherence. *Qualitative Research*, 3, 345-357.
- Kudrinskaia, IV., Kidinov, AV., Kabkova, EP., Mechkovskaya, OA., Mudrak, SA., Novikov, SB., & Agadzhanova, ER. (2020). The problem of career guidance of the youth in domestic pedagogical theory and practice. *Eurasia J Biosci*, 14, 3815-3821.
- Knight, J.L. (2015). Preparing elementary school counselors to promote career development: Recommendations for school counselor education programs. *Journal of Career Development*, 42(2), 75-85. doi: 10.1177/0894845314533745
- Lai-Yeung, S.W.C. (2014). The need for guidance and counseling training for teachers. *Procedia*, 113, 36-43.
- Leonhardt, D. (2014). Is college worth it? Clearly, new data say. *The New York Times*, 5(27), 14.

- Lee, J.C.K. (2017). Curriculum reform and supporting structures at schools: Challenges for life skills planning for secondary school students in China (with particular reference to Hong Kong). *Educational Research for Policy and Practice*, 16(1), 61-75.
- Lee, W.O. (1996). The cultural context for Chinese learners: Conceptions of learning in the Confucian tradition. In D. A. Watkins & J. B. Biggs (Eds.). *The Chinese learner: Cultural, psychological and contextual influences* (pp. 25-42). HongKong: Comparative Education Research Centre and Australian Council for Educational Research.
- Lin, A. (2015). Citizenship education in American schools and its role in developing civic engagement: A review of the research. *Educational Review*, 67(1), 35-63.
- Luk Fong, Y. Y. P. (2001). Competing contexts for developing personal and social education in Hong Kong. *Comparative Education*, 37(1), 65-87.
- Lunenburg, F. C. (2010). School Guidance and Counseling Services. *Schooling*, 1(1), 1-3.
- Mann, A., & Huddleston, P. (2016). Schools and the Twenty First Century Labour Market: Perspectives on Structural Change. *British Journal of Guidance and Counseling*, 45(2), 208-218.
- Mariani, M., Berger, C., Koerner, K., & Sandlin, C. (2016). Operation occupation: A college and career readiness intervention for elementary students (Practitioner-focused research). *Professional School Counseling*, 20(1), 65-76.
- McLaughlin, C. (1999). Counselling in Schools: Looking Forward and Looking Back. *British Journal of Guidance and Counselling*, 27 (1), 13-22.
- Mulhern, C. (2020). Beyond Teachers: Estimating Individual Guidance Counselors' Effects on Educational Attainment. Job Market Paper, Harvard University.
- Njeru, D. N. (2016). *An Application of Career Path Decision Making Among High School Students*. (Masters of Education Thesis, Strathmore University, Nairobi, Kenya). Retrieved From [Http://Su-Plus.Strathmore.Edu/Handle/11071/4824](http://Su-Plus.Strathmore.Edu/Handle/11071/4824).
- Ozdemir, K. N. (2019). Associations between career adaptability and career decision-making difficulties among turkish high school students. *Int. J. Educ. Vocat. Guid*, 19, 475-495.
- Pak, K., Desimone, L. M., & Parsons, A. (2020). An integrative approach to professional development to support college- and career- readiness standards. *Education Policy Analysis Archives*, 28(111), 1-27.
- Rider, R. (2018). *Memo to BOCES District Superintendents, Superintendents of Public School Districts, Principals of Public Schools, School Counselors*. Amendments to Commissioner's regulations related to school counseling. Albany: New York State Education Department.
- Ritz, G. (2015). Indiana School Counseling Competencies for Students. Indiana Department of Education (Imagining the possibilities), Public Instruction.
- Romito, M. (2017). *Governing through guidance: an analysis of educational guidance practices in an Italian lower secondary school*. Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education.
- Saleh, B., Abdulrahman, A., Tela, M. G., & Ali, M. (2020). Influence of Guidance and Counseling Programme on Academic Performance among Secondary School Students in Maiduguri, Borno State, Nigeria. *Asian Journal of Education and Social Studies*, 12(4), 36-42.

- Stone, C., & Dahir, C. (2016). *The transformed school counselor* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Brooks-Cole.
- Torpey, E., & Watson, A. (2014). Education level and jobs: Opportunities by state. *Occupational Outlook Quarterly*, 58(3), 1-22.
- Von Esch, K. S., & Kavanagh, S. S. (2018). Preparing mainstream classroom teachers of English learner students: Grounding practice-based designs for teacher learning in theories of adaptive expertise development. *Journal of Teacher Education*, 69(3), 239-251.
- Wood, C., & Kaszubowski, Y. (2008). The career development needs of rural elementary school students. *The Elementary School Journal*, 108 (5), 431-444.
- Wong, L. P. W., & Yuen, M. T. (2019). Career guidance and counseling in secondary schools in Hong Kong: A historical overview. *Journal of Asia Pacific Counseling*, 9(1), 1-19.
- Zunker, V.G. (2006). *Career counseling: A holistic approach* (7th ed.). Belmont, CA: Thomson-Brooks Cole.